

วัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีในจังหวัดบุรีรัมย์

The Belive in Phee Culture in Buriram Province

ธันนชัย พัฒนะสิงห์

Thananchai Pattanasing

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Buriram Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author E-mail: ekmcukk@gmail.com

Retrieved: July 24, 2023; Revised: August 28, 2023; Accepted: October 16, 2023

บทคัดย่อ

ผีเป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้ายซึ่งพระพุทธรศาสนาไม่ได้ปฏิเสธเรื่องผีเพราะมีปรากฏในพระไตรปิฎก โดยผีมีกำเนิดคือ มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์มีความผูกพันกันและได้แสดงพฤติกรรมร่วมกันเกิดเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผี เพราะความเชื่อว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้ายโดยปรากฏเป็นวัฒนธรรมคือพิธีกรรมแซนโฌนตา คือประเพณีสารทเดือนสิบมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ในการประกอบพิธีกรรมสารท (แซนโฌนตา) สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในระดับครอบครัว จะใช้บ้านของตนเองในระดับเครือญาติจะใช้บ้านผู้อาวุโสสูงสุดของตระกูลและในระดับชุมชนจะใช้ศาลาการเปรียญของวัดเป็นที่ประกอบพิธีส่วนวันและเวลาในการประกอบพิธีกรรมจะตรงกับวันแรม 14-15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี พิธีเลี้ยงหม้อจุ่มมดมอญหมายถึงผีบรรพบุรุษประจำตระกูล ซึ่งหากจะแปลรวมความตรง ๆ ก็คือ การมากระทำพิธี “ขึ้นผี” หรือหากพูดในอีกความหมายหนึ่งก็คือ การมาส่ง “เครื่องบรรณาการ” ให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษประจำตระกูลโดยผู้ที่มาส่งเครื่องบรรณาการที่ว่านี้ก็คือ ลูกหลานในสายตระกูลที่ได้แต่งงานออกเหย้าออกเรือนกำลังจะสร้างครอบครัวใหม่ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะบอกกล่าวให้ดวงวิญญาณของท่านเหล่านั้นรับรู้ พร้อมกันนั้นก็ขอพรให้ท่านช่วยปกป้องคุ้มครองครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข พิธีกรรมบุญโຈລมะมัวดจัดขึ้นเพื่อการรักษา การเจ็บไข้ได้ป่วย และเนื่องจากในพิธีกรรมนี้ มีการใช้ศาสตร์ดนตรี กันตริ้ม วงปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบ เพื่ออัญเชิญจิตวิญญาณ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาประทับที่ร่างทรงของแม่มด ปัจจุบันจึงนิยมเรียกความหมายพิธีการบุญโຈລมะมัวดนี้ว่า “การรักษาด้วยเสียงดนตรี” หรือดนตรีบำบัด

คำสำคัญ: วัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผี, จังหวัดบุรีรัมย์

Abstract

Ghosts are human beings believe to be a mysterious state that can not see itself but it may appear to be selfish to you or to blame good and bad things. Buddhism does not reject the ghost because it appears in the Tripitaka. The Ghost is born by human bondage and joint behavior are rituals related to ghost belief. Rituals related to spiritualism. It is believed that the spirits of their ancestors. Or what man is believed to be mysterious. Invisible It may appear like a tangible may be beneficial or harmful. There are both good and bad by turns a culture. Saen Don Tar (The tenth Month Saht Festival) of Buriram province came from the belief in making merit to the dead. Places of worship in the family to their home in the family will take home the most senior of the family and the community hall of the temple on the full moon day of tenth month every year. Lerng Khamod Mea Mod Morn is ritual for send tribute to ancestral ghost, to tell them to recognize them and bless to help protect the family peacefully. Pan Jo Ma Muad is the ritual for treatment the Sickness by music and sin a song Kuntrum to summon holy things to the body of a witch. Now call meaning of Pan Jo Ma Muad is a music therapy.

Keywords: The Belive in Phee Culture, Buriram Province

บทนำ

จังหวัดบุรีรัมย์มีคติความเชื่อในการดำเนินชีวิตที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษกล่าวคือมีความเชื่อในอำนาจลี้ลับที่เหนือธรรมชาติ เพราะต้องการความปลอดภัยทั้งร่างกายและจิตใจ ความเชื่อต่าง ๆ นั้นมักจะได้รับคำบอกเล่าสืบทอดกันมาจากคนรุ่นก่อนว่ามีอำนาจลี้ลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้มีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้า เทวดา ภูตผี ปีศาจและผีบรรพบุรุษ มีอำนาจสามารถให้ดี ให้ร้าย ให้ทุกข์ หรือให้สุข แก่มนุษย์ได้ ความเชื่อเหล่านี้ทำให้เกิดลัทธิต่าง ๆ ขึ้น (พระยาอนุมานราชธน, 2508) ลัทธิการนับถือผีที่ปรากฏในจังหวัดบุรีรัมย์นั้นมีมาตั้งแต่โบราณ กล่าวได้ว่าเป็นคตินิยมของชาวจังหวัดบุรีรัมย์เลยทีเดียว ประเด็นความเชื่อเรื่องผีนี้เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เชื่อกันว่าจะรับเอามาจากวัฒนธรรมอินเดีย ซึ่งความเชื่อเรื่องผีนั้นมีการจัดประเภทผีทั่วไปไว้มากมายเช่น ผีบรรพบุรุษ รุกเทวดา ผีปอบ ผีนา เจ้าที่ และผีอื่น ๆ เชื่อว่ามีผีให้คุณให้โทษ และยังเป็นการแสดงเคารพ กตัญญูต่อผีบรรพบุรุษ ทำให้คนไม่กล้าทำผิดเป็นการควบคุมความประพฤติบุคคลโดยทางอ้อม เพราะหากจะกล่าวถึงความเชื่อเรื่องผี หรือหลักฐานความเชื่อเรื่องผีและการปฏิบัติต่อผีในประเทศไทยในฐานะที่สังคมไทยเป็นสังคมของพระพุทธศาสนานั้น มีวิถีทางในการปฏิบัติต่อผีอย่างไรหรือผีมีฐานะและอิทธิพลอย่างไรต่อสังคมบ้านเราจะพบว่า สังคมไทยกับผีเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดทั้งในแง่ของการยอมรับและในแง่ของการปฏิเสธกล่าวคือ ในยุคแรกสังคมไทยยังคงมีการนับถือผี เพราะถือว่าผีเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ดังจะปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีในประเทศไทยพบว่า มีหลักฐานการประกอบพิธีกรรมของคนโบราณที่เกี่ยวข้องกับผีอยู่หลายแห่งต่อมา เมื่อสังคมรับเอา

ศาสนาพราหมณ์เข้ามาเป็นศาสนา หลักความเชื่อเรื่องผีกับศาสนาพราหมณ์ยิ่งมีความใกล้เคียงกันมาก ประกอบกับคนแต่ละท้องถิ่นมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์และวิญญาณ คือ มีความเชื่อว่า มีวิญญาณมีอำนาจปกป้องให้คุณหรือให้โทษกับตนเองและสังคม จึงมีการบูชาหรือประกอบพิธีกรรมเพื่อติดต่อกับผี จนในที่สุดกลายมาเป็นประเพณีสืบทอดกันมา

ตามความเชื่อเรื่องของจังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการจัดประเภทผีทั่วไป คือ ภูต-เจตภูต ผี ผีกระสือ ผีกระหัง ผีกองกอย ผีกะ ผีกำเนิด ผีกุมารทอง ผีโคมด ผีจะกละ ผีชมบ ผีเชื้อ ผีตาโชน ผีตาแฮก ผีน้ำ ผีนางธรณีผีปอบ ผีปู่ตาและผีหลักเมือง ผีเป่า ผีพราย ผีโพง ผีฟ้า-ผีแถนและเทพารักษ์ ผีแม่หม้าย ผีเรือน ผีอำปิตาจ-เปรต (ส. พลายน้อย, 2552) ผีบรรพบุรุษและผีวีรบุรุษ ผีห้า รุกเทวดาและนางไม้ ผีนางตะเคียน ศาลเพียงตาและพระภูมิ เจ้าที่ พระภูมิเมือง วิญญาณ ผีประจำหมู่บ้านและผีประจำเมืองผีมหาลักษ์ ผีโป่งค่าง สาง ผีหลังกลวง แม่มดคนทรง และผีถ้วยแก้ว (เสฐียรโกเศศ, 2549) และยังมีผีให้คุณให้โทษแก่นุชย์ตามความเชื่อประชาชนภาคอีสาน ชาวบ้านมีความผูกพันและประกอบพิธีเกี่ยวกับความเชื่อผีสางเทวดา โดยเฉพาะประเพณี ฮีตสิบสอง ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมที่ชาวบ้านถือปฏิบัติเกี่ยวกับผีหลายครั้งในรอบปี คือ “เดือนอ้าย” ทำบุญเข้ากรรม นิมนต์พระสงฆ์เข้าปริวาสกรรมชาวบ้านเลี้ยง ผีแถน และผีต่างๆ “เดือนเจ็ด” ทำบุญซำฮะ (โชติ ศรีสวรรณ, 2551) เป็นการทำบุญเกี่ยวเนื่องกับการเลี้ยงผีเทวดารักษ์หลักบ้านหลักเมือง “เดือนเก้า” บุญข้าวประดับดิน เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติที่ล่วงลับไป “เดือนสิบ” บุญข้าวสาก เป็นการทำบุญอุทิศแก่เปรต ที่เวียนว่ายในโลกมนุษย์ด้วยในสังคมของไทยมีความเชื่อเรื่องผีมากมาย

แนวคิดเรื่องผีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่อง ผี วิญญาณ ยักษ์และภูตผีปีศาจ ผีเสื้อน้ำ รากษส สมัยนั้นมีภิกษุรูปหนึ่งถูกผีเข้า ภิกษุอีกรูปหนึ่งมีความประสงค์จะฆ่า จึงทุบตีท่านภิกษุนั้นไม่ถึงแก่กรรมภาพท่านเกิดความกังวลใจว่าเราต้องอาบัติปาราชิกหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูล พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก” (วิ.มหา. (ไทย) 1/188/172) และพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อเมื่อมีอันตราย” เรื่องอันตราย 10 ประการ หนึ่งในนั้น คือ ข้อ 6. ผีเข้าสิงภิกษุ (วิ.ม. (ไทย) 4/150/230.) ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้ามีท่าทีที่ได้มีปฏิเสธรเรื่องผี แต่ทรงห้ามเรียนวิชาติรัจฉานการว่าด้วยเรื่องลึกลับบทที่ 9 และ 10 การเรียนติรัจฉานวิชาและการสอนติรัจฉานวิชาของ เรื่อง พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์เรียน (ติรัจฉานวิชาคือวิชาที่ไม่มีประโยชน์ ไม่เกี่ยวข้องกัพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่เบียดเบียนผู้อื่น เช่น (1) วิชาฝึกช้าง, ชีช้าง (2) วิชาฝึกม้า, ชีม้า (3) วิชาการขับรถ (4) วิชายิงธนู (5) วิชาฟันดาบ (6) ร่ายมนตร์ทำร้ายผู้อื่นด้วยพิธีอาถรรพ์ (7) ร่ายมนตร์เสกตะปูฝังดินฆ่าคนหรือเสกเข้าท้อง (8) ร่ายมนตร์ทำผู้อื่นให้อยู่ในอำนาจหรือให้เป็นบ้า (9) ร่ายมนตร์ทำผู้อื่นให้น้ำเลือดเหือดแห้ง (10) ปลอมสัตว์มีพิษ) ชาวบ้านตำหนิประณาม โพนทะนาว่า “โณภิกษุณีจึงเรียนติรัจฉานวิชาเหมือนหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโภคคามเล่า” ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นตำหนิประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุณีผู้มั่งน่อย พวกกันตำหนิ ประณามโพนทะนาว่า “โณพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงเรียนติรัจฉานวิชาเล่า” ครั้นแล้ว ภิกษุณีเหล่านั้นได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบ พวกภิกษุได้นำ

เรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลายทราบว่า พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์เรียนและการที่พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์สอนตริจฉานวิชา ชาวบ้านตำหนิ ประณามโพนทะนาว่า “โฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงสอนตริจฉานวิชาเหมือนหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโศกคามเล่า” “พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์สอนตริจฉานวิชาจริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริงพระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย พระบัญญัติก็ภิกษุณีใด เรียน สอนตริจฉานวิชาต้องอาบัติปาจิตตีย์ (วิ.ภิกขุณี (ไทย) 3/1013 – 1020/263)

บริบทและความหมายของผี

บริบทของผีหมายถึง สิ่งที่อยู่แวดล้อม หรือกำกับอยู่โดยรอบและเป็นตัวช่วยให้รู้ความหมาย หรือเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ที่มีความเชื่อเรื่องผีสืบต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบันนี้

ความหมายของผี เป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย เช่น วิญญาณ เรียกคนที่ตายไปแล้วความหมาย สิ่งที่เชื่อกันว่ามีอยู่ในกายเมื่อมีชีวิต เมื่อตายจะออกจากกายล่องลอยไปหาที่เกิดใหม่ความรู้ เช่น จักขุวิญญาณ คือ ความรับรู้ทางตา โสตรวิญญาณ คือ ความรับรู้ทางหู เป็นชั้นที่ 1 ในชั้นที่ 5 คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

กำเนิดของผี

ผีเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่อยู่เหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์มีความผูกพันกันและได้แสดงพฤติกรรมร่วมกันเกิดเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี เป็นลัทธิความเชื่อของพวก หรือมีความเชื่อว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย (กชกร โพธิ์กล้า, 2555) ในพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ [2.สีหนาทวรรค] คติ 5 ประการคือ (1) นรก (2) กำเนิดตริจฉาน (3) เปตวิสัย (4) มนุษย์ (5) เทวดา พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระสารีบุตร ไว้เรารู้ชัดนรก ทางที่นำสัตว์ให้ถึงนรก ข้อปฏิบัติที่นำสัตว์ให้ถึงนรก และรู้ชัดข้อปฏิบัติที่สัตว์ปฏิบัติแล้ว เป็นเหตุให้หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในอบายทุกตติวิบาตนรกกำเนิดโอปปาติกะ คือ เทวดา สัตว์นรก มนุษย์บางจำพวก และเปรตบางจำพวก (ม.ม. (ไทย) 12/153/152.) สถานที่อยู่ของผี คือ ที่ตั้ง แหล่ง เช่น ป่าใหญ่ ภูเขา ป่าช้าผีดิบ ศาล ต้นไม้ใหญ่ แม่น้ำ ทะเล สิ่งในร่างมนุษย์ ประเภทของผี ที่ปรากฏคัมภีร์พระไตรปิฎกของเถรวาทคือ เจตภูต ภูต อมนุษย์ (ผี) ยักษ์ รากษส วิญญาณ สัมภเวสี โอปปาติกะ ผีเสื้อน้ำ เปรต อสุรกาย ปีศาจ สัตว์นรก

ความเชื่อเรื่องผีของมนุษย์

ผี คือ วิญญาณของมนุษย์ผู้ที่ตายหรือล่วงลับไปแล้วจิตของมนุษย์จะได้ไปเกิดใหม่ตามกรรมหรือการกระทำที่มนุษย์ได้กระทำเมื่อยังมีชีวิตอยู่ให้เกิดภพภูมิต่าง ๆ เช่น พรหม เทวดา มนุษย์ สัตว์นรก เปรต สัมภเวสี หรือ อสุรกาย และโอปปาติกะ ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เปรตประเภทต่าง ๆ เช่น พระมหาโมคคัลลานเถระ ลงจากภูเขาคิชฌกูฏได้เห็นเปรตตนหนึ่งจึงซักถามด้วยคำถามว่า สักกัญญาเปตวัตถุ เปรตถูกค้อนต่อยศิระะ เจ้าเป็นบ้าไปแล้วหรือ จึงวิ่งไปมาเหมือนเนื้อที่วิ่งพล่าน เปรตได้เล่าว่า ได้ไปเกิดเป็นเปรตในยมโลก ถูกค้อนเหล็กจำนวนหกหมื่นลูกตกมาตีกระหม่อมศิระะ เพราะผลกรรมที่ได้กระทำต่อพระปัจเจกพุทธเจ้านามว่า สุเนตร ขณะนั่งเข้าฌานอยู่ที่โคนต้นไม้ ตนได้ติดก่อนกรวดใส่ศิระะพระปัจเจกพุทธเจ้า ผลกรรมนั้น จึงต้องได้รับทุกข์เช่นนี้ (ขุ.เปต. (ไทย) 26/806-804/300-301) และที่ปรากฏกายให้พระภิกษุเห็นรูปร่างต่างๆ นั้น เป็นไปตามกรรมที่ตนได้กระทำมาในอดีต เพื่อมาขอรับส่วนบุญส่วนกุศลจากผู้ที่ยังคิดว่าจะได้รับส่วนอุทิศให้ ส่วนผู้คนในยุคนี้ ได้รับรู้ความเป็นไปของสัตว์เหล่านั้นก็ได้ทำบุญอุทิศให้เป็นที่ประจักษ์ ทำให้บุคคลอื่นได้รับรู้ อนุโมทนาและเกิดเกรงกลัวต่อบาปกรรม ตั้งตนไว้ถึงพระรัตนตรัย ประกอบด้วย ทาน ศีล ภาวนา สืบไป รวมทั้งกรณีพระเจ้าพิมพิสารอุทิศแก่ญาติ (เปรต) (ขุ.ขุ. (ไทย) 25/1-5/15)

1) การทำพิธีขับไล่อมมนุษย์ (ผี) ในสมัยพุทธกาลพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้ายังมีพระชนชีพสิ่งที่ปรากฏชัดเจนใน พระธัมมปัทมสูตร (แปล) ภาค 7 ดังที่กล่าวมาในบทที่ 1 ในด้านพิธีกรรมต่างๆโดยให้พระอานนท์เรียนพระปริตรแล้วทำน้ำมนต์ ปะพรมกำแพงเมืองสามวันสามคืน เพื่อขับไล่อมมนุษย์ (ผี) ในเมืองไพศาลีในครั้งนั้น ก็เกิดสวัสดิ์แก่ชาวเมือง

2) การทำพิธีกรรมอุทิศแก่ญาติ (เปรต) ในสมัยพุทธกาล บุพกรรมเปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสาร ในขุททกนิาย ขุททกปาฐะ ตีโรกขทสสูตร (ขุ.ขุ. (ไทย) 7/177.) ว่าด้วยเรื่องเปรตที่อยู่ภายนอกฝาเรือน (ขุ.ขุ. (ไทย) 7/177.) พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พระศาสดานี้เพื่ออนุโมทนาแก่พระเจ้าพิมพิสาร พวกเปรตพากันมาสู่ (เรือนของตน) (ขุ.ขุ. (ไทย) 7/177) บ้างยืนอยู่ที่ฝาเรือนด้านนอก บ้างยืนอยู่ที่ทางสี่แพร่ง สามแพร่งบ้างยืนฟังอยู่ที่บานประตูเมื่อมีข้าวและน้ำดื่มมากมาย ผู้ถวายอาหารและน้ำดื่ม อุทิศให้ญาติทั้งหลาย (ที่เกิดเป็นเปรต) อนุโมทนาแล้วก็ได้รับความสุขและสมบัติ เปรตอวยพรให้ญาติจึงมีอายุยืน เพราะการบูชาญาติ ผู้ให้ทานแก่เปรตญาติแล้ว และทานก็ไม่ไร้ผลและในอรรถกถา ขุททกนิาย เปตวัตถุ ปฐมวรรค ตีโรกขทสเปตวัตถุ อรรถกถาตีโรกขทสเปตวัตถุ พระศาสดาเมื่อทรงประทับอยู่ในกรุงราชคฤห์ ทรงปรารภพวกเปรตเป็นอันมากสมัยนั้น เปรตไปเฝ้าพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า ทูลถามว่า พวกข้าพระองค์จะได้สมบัติเมื่อไหร่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า บัดนี้ ทานยังไม่ได้ แต่ในอนาคตจักมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่าโคตม ในกาลแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น จักมีพระราชาทรงพระนามว่าพิมพิสารใน 92 กัป นับแต่ภัททกัปนี้ พระองค์ได้ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าแล้วจักอุทิศแก่พวกท่านเมื่อพระเจ้าพิมพิสาร ทรงนิมนต์ถวายภัตตาหารแด่พระพุทธเจ้าโคตมเป็นประธาน แต่ไม่ได้อุทิศทานแก่เปรตดังใจหวังไว้ ในเวลากลางคืนจึงพากันส่งเสียงร้องอันน่าสะพรึงกลัวอย่างยิ่ง ใกล้พระราชนิเวศน์ พระเจ้าพิมพิสารเกิดความสะพรึงกลัว น้าหวาดเสียว จึงได้กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า จักมีเหตุอะไรเกิดขึ้น พระพุทธองค์ตรัสว่า ญาติเก่าที่เกิดเป็นพวกเปรตรอรับการอุทิศส่วนกุศลจากพระองค์

ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าแล้ว แต่พระองค์ถวายทานแล้ว มิได้อุทิศให้ก็สิ้นหวังจึงพากันส่งเสียงร้อง พระราชาได้ถวายข้าวยาคุ ถวายผ้า ที่นอนและที่นั่งคู เมื่อทรงหลั่งน้ำทักษิโณทกอุทิศทานให้จึงสำเร็จแก่พวกญาติเกิดปรากฏมีสระโบกขรณี ของเคี้ยวและอาหารเป็นทิพย์ ได้บังเกิดแก่พวกเปรต ความหิวกระหายหมดไป มีผิวพรรณสีดังทองคำ มีความสุขทั้งกายและใจ ได้เครื่องประดับมีนิตต่าง ๆ เช่น ผ้า ปราสาท เครื่องลาดและที่นอน (ขุ.ขุ.อ. (ไทย) 39/278-301)

จากการศึกษาค้นคว้า ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ทาที่พระพุทธศาสนาที่มีต่อความเชื่อเรื่องผีก็มีได้ปฏิเสธแต่อย่างไร ชาวเมืองไพศาลีถูกภัย 3 ประการ คือ ทุพภิกขภัย อดนุสสภัยและโรคภัยเบียดเบียน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสว่าญาติทั้งหลาย ประชาชนชาวมุขย์นี้ได้อุปัทวะทั้ง 3 ชัดขวางแล้ว ขอท่านทั้งหลายจงเข้าไปตั้งเมตตา ความเป็นมิตร ความมีอัธยาศัยเอื้อประโยชน์แก่ประชาชนคนมุขย์นั้นเกิด พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า รัตนะ ที่เสมอด้วยตถาคตไม่มีเลย ความสวัสดิก็เกิดแก่ราชสกุล ภัยก็จะระงับไปพวกอมุขย์ในแสนโกฏิจักรวาล ก็พากันยอมรับพุทธอาญา (อำนาจป้องกัน) (ขุ.ขุ.อ. (ไทย) 47/2/2/7, 21, 39, 40) หรือพระภิกษุไปจำพรรษาในป่าเกิดเหตดาที่แก้งลลอกให้เกิดหวาดกลัว พระพุทธองค์ก็ทรงแนะนำวิธีการโดยให้เรียนเมตตสูตร (ขุ.ขุ. (ไทย) 25/1-2/20.) ว่าด้วยการแผ่เมตตา พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ป่า ด้วยอาณิสสของเมตตามี 11 ประการ ย่อมเป็นรักของอมุขย์และเทวดา ใน ข้อ 5. เป็นที่รักของอมุขย์ (ผี) และข้อ 6. เทวดาทั้งหลายรวมทั้งมีการกล่าวถึงเรื่องวิมานของเปรตและกรรมของเปรตไว้ในพระไตรปิฎกในเล่ม 26 ขุททกนิกาย มิวิมานวัตถุ 84 เรื่อง และเปตวัตถุ 51 เรื่อง และที่กล่าวเกี่ยวกับเปรตไว้มากมายในพระไตรปิฎกเล่มอื่น ๆ เป็นต้น

วัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีในจังหวัดบุรีรัมย์

ความเชื่อของชาวจังหวัดบุรีรัมย์เกิดจากปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวันเช่นเมื่อชีวิตถึงคราววิบัติเกิดโรคภัยไข้เจ็บ เกิดภัยธรรมชาติปัญหาเหล่านั้นเกินขีดความสามารถที่คนธรรมดาจะแก้ไขได้คนจึงสร้างความเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้นอำนาจนั้นอาจจะเทพเจ้าภูตผีปีศาจ วิญญาณสัตว์ป่า พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาว ตลอดจนดิน น้ำ ลม ไฟ ฉะนั้น เพื่อป้องกันภัยพิบัติที่เกิดขึ้นตน มุขย์จึงวิงวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจลึกลับโดยเชื่อว่าถ้าบอกกล่าวหรือทำให้อำนาจนั้นพอใจอาจจะช่วยไปลดภัย เมื่อพ้นภัยพิบัติก็ยินดีแสดงความรู้คุณด้วยการเซ่นบวงสรวงบูชาหรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ แต่ละสังคมต่างมีความเชื่อเป็นมรดกสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ชาวบุรีรัมย์มีความเชื่อในสิ่งต่อไปนี้

1. พิธีแซนโฎนตา พิธีแซนโฎนตา คือประเพณีสารทเดือนสิบของคนไทยเชื้อสายเขมรนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความกตัญญูต่องูตเวทที่มีต่อบรรพบุรุษ ในการประกอบพิธีกรรมสารท (แซนโฎนตา) นี้จะแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือระดับครอบครัว มีหัวหน้าครอบครัวหรือผู้มีอาวุโสสูงสุดของครอบครัวเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมโดยจะจัดเซ่นสรวงขึ้นที่บ้านของตนเองผู้ร่วมประกอบพิธีจะประกอบด้วยสมาชิกของครอบครัวและผู้มีเกียรติในระดับเครือญาติจะจัดประกอบพิธีกรรมขึ้นที่บ้านผู้มีอาวุโสสูงสุดของวงศ์ตระกูลและผู้อาวุโสสูงสุดของตระกูลจะเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ส่วนผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมในระดับนี้จะประกอบด้วย สมาชิก

ของครอบครัวหลายๆ ครอบครัวที่นับถือผีบรรพบุรุษเดียวกันและในระดับชุมชนนั้นจะประกอบพิธีกรรมกันที่วัดประจำหมู่บ้านโดยมีผู้นำในการประกอบพิธีกรรมคือผู้มีอาวุโสสูงสุดของแต่ละตระกูลส่วนผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมจะประกอบด้วยชาวบ้านทุกครอบครัวในหมู่บ้าน รวมทั้งหมู่บ้านใกล้เคียงที่นับถือผีบรรพบุรุษเดียวกันในระดับชุมชนนี้ นอกจากจะมีผู้มีอาวุโสเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมแล้วยังมีผู้อื่น ๆ เช่น มัคคทายก ครูพระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมด้วยส่วนสิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้ประกอบด้วยเครื่องบูชาเครื่องเซ่นไหว้ซึ่งหาได้ตามท้องถิ่นนอกจากนี้ก็จะทำบายเบนท์ (ก้อนข้าว) เพื่อบูชาแม่โพสพ และผีไร่ผืนนาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ ของข้าวปลาอาหารในนา สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในระดับครอบครัวจะใช้บ้านของตนเองในระดับเครือญาติจะใช้บ้านผู้มีอาวุโสสูงสุดของตระกูลและในระดับชุมชนจะใช้ศาลาการเปรียญของวัดเป็นที่ประกอบพิธีส่วนวันและเวลาในการประกอบพิธีกรรมจะตรงกับวันแรม 14-15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี ความสัมพันธ์ของพิธีกรรมสารท (แซนโฎนตา) กับวิถีชีวิตของชาวไทยเขมรจะมีความผูกพันเกี่ยวเนื่องกับทุกช่วงชีวิต ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ไม่ว่าจะเป็นประกอบกิจกรรมใด ๆ ก็ตามชาวไทยเขมรจะต้องมีการเซ่นไหว้บอกกล่าวผีบรรพบุรุษเสมอด้านคติความเชื่อชาวไทยเขมรมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ (โฎนตา) ชาวบ้านเชื่อว่าผีโฎนตาเป็นผู้มีอำนาจให้คุณให้โทษแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามประเพณีและพิธีกรรมสารท (แซนโฎนตา) ก็จะถูกสังคมลงโทษกล่าวหาว่าเป็นคนอกตัญญูและเชื่อว่าคนที่อกตัญญูจะประสบแต่ความล้มเหลวในชีวิตหาความสุขความเจริญไม่ได้ ความเชื่อดังกล่าวซึ่งมีการเซ่นสรวงบูชา เพื่อให้บรรพบุรุษพอใจ ท่านก็จะคอยคุ้มครองอวยชัย ให้พร ให้ลูกหลานประสบผลสำเร็จในชีวิตมีความสุขความเจริญ และนอกจากนี้ยังเชื่อว่าผีโฎนตานั้นจะดลบันดาล ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางเกษตรกรรมด้วย ชาวไทยเขมรได้อาศัยความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษเดียวกันเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนทำให้เป็นคนมีระเบียบวินัย มีศีลธรรม ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันสืบไป

การเซ่นไหว้บูชาผีของชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุรินทร์เรียกว่าการแซนหมอจ(เซ่นไหว้ผี)ประกอบพิธีกรรมเพื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วลูกหลานยังระลึกถึงท่านอยู่คือเป็นผีที่อยู่ในบ้านเรือนคอยดูแลให้ลูกหลานมีความสุขความเจริญส่วนการประกอบพิธีเพื่อเซ่นไหว้ผีประจำหมู่บ้านนั้นเรียกว่า“การแซนเนียกตา” (แซนคือการเซ่น เนียกตา คือ ผีปู่ย่าตายาย)ที่สถิตอยู่ในศาลเพียงตาที่ชาวบ้านสร้างไว้ เรียกว่า กระโถมตา (กระโถมผีปู่ย่าตายาย)” ซึ่งจะทำการเซ่นในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 (แคว้นเขมร) แต่ละครอบครัวจะนำเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ ใส่ถาดหรือภาชนะอย่างใดอย่างหนึ่งมารวมกันที่บริเวณกระโถมผีปู่ย่าตายายมาเซ่นไหว้ร่วมกันเพื่อเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้านการบูชาอีกประเภทหนึ่งคือการเซ่นไหว้ผีไร่ผืนนาซึ่งเป็นการบอกกล่าวให้ท่านทราบว่าจะเริ่มทำไร่ไถนาและขอให้ท่านช่วยดูแลรักษาให้ข้าวเจริญงอกงามอุดมสมบูรณ์การนับถือผียายตาผีบ้านผีกระโถมตา (ชาวบ้านเรียก เนียะตาอยู่ที่ศาลปู่ตา) ซึ่งเชื่อว่าผียายตาเป็นผีดีคอยคุ้มครองลูกหลานแต่พิธีสารทเป็นพิธีกรรมที่เด่นที่สุดเพราะเป็นการแสดงออกถึงการนับถือผีบรรพบุรุษ คือเทศกาล เดือน 10 มีการเซ่นไหว้ผียายตาส่วนผีเนียะตาจะทำพิธีเซ่นไหว้ในวันก่อนลงทำนา วันเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จเอาข้าวขนยุง ชาวบ้าน เรียกว่า การแซนสะเรอเลียงยุง (พิธีเซ่นไหว้ก่อนเอาข้าวเปลือกขึ้นยุง) ชาวบ้านจะอาศัยศาลปู่ตานี้เป็นที่พึ่งพาทางด้านอื่นด้วย เช่น ใช้เป็นที่บนบาน เป็นที่เรียกหาขวัญให้ผู้ป่วยเวลาสะเดาะเคราะห์ในการเซ่นไหว้ส่วนศาลพระภูมินั้น

ชาวบ้านเรียกศาลเจ้าเหตุนี้เองความเชื่อเรื่องผีต่างๆของชาวจังหวัดสุรินทร์เชื่อกันว่าผีบรรพบุรุษนั้นติดตามไปทุกหนทุกแห่งจะเห็นได้จากการเซ่นไหว้เวลาจะดื่มสุราจะรินสุราลงพื้น เรียกฝ้ายตามาดื่มทุกครั้งไปการประกอบพิธีกรรมแซนโฎนตาเป็นสิ่งที่ดีเพราะเป็นตัวควบคุมสังคมชนบทให้รู้จักกตัญญูต่อบรรพบุรุษเป็นผลให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่บ้านและความเชื่อนี้จะคงอยู่คู่กับสังคมตลอด

2. พิธีเล็งขม้อจแม่มดมอญ ความเชื่อในเรื่อง “ผีบรรพบุรุษประจำหมู่บ้าน” แล้ว ธรรมเนียมปฏิบัติตามความเชื่อในเรื่อง “ผีบรรพบุรุษประจำสายตระกูล” ก็นับเป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่ลูกหลานของแต่ละสายตระกูลในปัจจุบัน ยังคงยึดถือและสืบทอดปฏิบัติกันมาจนกระทั่งถึงวันนี้

สำหรับ ผีบรรพบุรุษที่แต่ละสายตระกูลให้ความเคารพนับถือ นั้น จะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเท่าที่สอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ก็พบว่ามีอยู่ไม่น้อย แต่ที่ลูกหลานยังคงมีการจัดพิธีสืบเนื่องมาจนถึงเดี๋ยวนี้ก็คือสายตระกูลที่นับถือ “ผีหม้อ” (ขม้อจขนังดัย) “ผีกรงไหม” (ขม้อจกร็องแะ) “ผีประจำ” (ขม้อจประเก้อม) “ผีแม่มดมอญ” (ขม้อจมะมัวดมอญ) เป็นต้นในแต่ละปีหรืออาจจะเป็น 3 – 4 ปี ครั้ง บรรดาลูกหลานในสายสาแหรก จะมีการจัดพิธีเพื่อรำลึกนึกถึงและแสดงความเคารพต่อบรรพชนของตนเอง โดยการเล่นแม่ดมมอญ การเข้าทรงบ๊องบ๊อด รวมไปถึงการ “เล็งขม้อจ” (วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2553)

“เล็งขม้อจ” เป็นคำเขมร คำว่า “เล็ง” แปลว่า “ขึ้น” ส่วน “ขม้อจ” แปลว่า “ผี” นั่นก็หมายถึงผีบรรพบุรุษประจำตระกูล ซึ่งหากจะแปลรวมความตรง ๆ ก็คือ การมากระทำพิธี “ขึ้นผี” หรือหากพูดในอีกความหมายหนึ่งก็คือ การมาส่ง “เครื่องบรรณาการ” ให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษประจำตระกูล โดยผู้ที่มาส่งเครื่องบรรณาการที่ว่านี้ก็คือ ลูกหลานในสายตระกูลที่ได้แต่งงานออกเรือนออกไปแล้วจะสร้างครอบครัวใหม่ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะบอกกล่าวให้ดวงวิญญาณของท่านเหล่านั้นรับรู้ พร้อมกันนั้นก็ขอพรให้ท่านช่วยปกป้องคุ้มครองครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข (วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2553)

สำหรับสิ่งของที่ลูกหลานจะต้องนำมา “ขึ้น” ต่อ “ผี” นั้น ส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ อาหารคาว – หวาน ตลอดจนถึงเครื่องสักการบูชาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น หัวหมู ไก่ต้ม เหล้าขาว ผ้าขาว กรวยดอกไม้มือเขียน เงิน ฯลฯ ขึ้นอยู่กับ ว่าแต่ละสายตระกูล มีธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดถือกันมาอย่างไร และที่สำคัญพิธีกรรมดังกล่าวนี้จะต้องมาประกอบยังบ้านบรรพบุรุษประจำตระกูล เท่านั้น

พิธีกรรมที่ ยึดถือกันมาแต่โบราณก็คือ ลูกหลานคนไหนที่แต่งงานออกเรือน พอเสร็จงานแต่งงานแล้วก็ต้องเตรียมของมาทำพิธีให้เรียบร้อย ใครไม่มาเขาถือว่าไม่เคารพ จะอยู่ที่ไหนก็ต้องหาเวลากลับมา ถ้าไม่กลับมาก็ดำรงชีวิตอย่างไม่อย่างมีความสุข “เล็งขม้อจแม่มดมอญ” สิ่งของที่ต้องนำมาก็มี หัวหมู 1 หัว กรวยดอกไม้มือเขียน 5 กรวย มะพร้าวอ่อน 2 ลูก เหล้าขาว 1 ขวด ผ้าขาว 1 ผืน เงิน 6 บาท บุหรี่ ข้าวสวย ขนมข้าวต้ม อาหารคาวหวาน เอามาครบแล้วก็เตรียมเริ่มพิธี คนเฒ่าคนแก่ก็จะมาช่วยกันเรียกผีช่วยบอกกล่าว” (วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2553)

สำหรับพิธีการ “เล็งขม้อจแม่มดมอญ” ในวันนั้น เริ่มด้วยบ้ำล้าพัก ผู้อาวุโสประจำสายตระกูล ทำการตรวจสอบสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องสักการบูชา ว่าแต่ละอย่างถูกต้องครบถ้วนตามที่กำหนดเอาไว้หรือไม่ จากนั้นลูกหลานทั้งหญิงและชาย จะช่วยกันยกสิ่งของแต่ละอย่างทูลขึ้นเหนือหัว มอบให้แก่ผู้อาวุโสเพื่อเตรียมที่

จะทำพิธี “เลี้ยงผี” การ “เลี้ยงผี” เริ่มด้วยการจุดธูปเทียนบูชา พร้อมทั้งบอกกล่าวเชื้อเชิญดวงวิญญาณบรรพบุรุษในสายสาแหรกให้มาชุมนุมกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี ทั้งนี้ก็เพื่อให้มาร่วมรับรู้และเป็นสักขีพยานว่าลูกหลานในสายตระกูลของตนเอง ได้แต่งงานออกเหย้าออกเรือนไปแล้วกับคนบ้านนั้นบ้านนี้ และวันนี้ทั้งคู่ได้นำอาหารคาวหวาน สิ่งของเครื่องใช้มา “ขึ้น” ให้อย่างครบถ้วนไม่มีขาดตกบกพร่อง (วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2553)

3. พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด เป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษของชาวเขมรแถบอีสานตอนล่าง ตามแนวเทือกเขาพนมดงรัก โดยมีความเชื่อว่า วิญญาณของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีปีศาจ และดวงวิญญาณของบรรพบุรุษมีอยู่จริงในอดีตทุกชุมชนหมู่บ้านชาวเขมรสุนทรินทร์ ต่างร่วมกันจัดงาน “พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด” ระหว่างหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ไปถึงก่อนฤดูการผลิตใหญ่ “ทำนา” เพื่อเป็นสิริมงคล กระทั่งเป็นประเพณีประจำปีของชุมชนสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน (วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2553)

พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด โดยหลักๆแล้วชาวเขมรบุรีรัมย์ มักจะนำพิธีกรรมดังกล่าวมาใช้ เพื่อการรักษาการเจ็บไข้ได้ป่วย และเนื่องจากในพิธีกรรมนี้ มีการใช้ศาสตร์ดนตรี กันตรึม วงปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบเพื่ออัญเชิญจิตวิญญาณ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาประทับที่ร่างทรงของแม่มด ปัจจุบันจึงนิยมเรียกความหมายพิธีการบุญโจลมะมั่วดนี้ว่า “การรักษาด้วยเสียงดนตรี” หรือดนตรีบำบัด ความเชื่อในพิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด แม้จะมีการสืบทอดมาถึงปัจจุบัน หากแต่ความนิยมและศรัทธาเริ่มเสื่อมคลายลงไปอย่างรวดเร็วในระยะเวลาย้อนหลังราว 30 ปีที่ผ่านมา โดยกระแสความเชื่อด้านวิทยาศาสตร์ เข้ามาแทนความเชื่อเรื่อง “บุญโจลมะมั่วด” พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด จึงกลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัยโบราณ ไสยศาสตร์ ฯ ไม่เป็นที่นิยมเสื่อมใสศรัทธาในหมู่คนรุ่นใหม่ หากแต่ความเชื่อศรัทธาในหมู่ชาวสุนทรินทร์เชื้อสายเขมร ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ยังคงเชื่อศรัทธา จากผลการรักษาอันปรากฏที่หายจากการเจ็บป่วย ด้วยวิธีการบุญโจลมะมั่วด แม้จะไม่แม่นยำ 100 % แต่ก็สามารถแก้ปัญหาอาการเจ็บไข้บางชนิดที่การแพทย์สมัยใหม่ไม่สามารถเยียวยารักษาได้เช่นกันคุณตาโบราณ จันท์กลั่น ครูเพลงกันตรึมดนตรีประกอบพิธีบุญโจลมะมั่วด แห่งบ้านดงมันกล่าวว่า “พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด” เป็นการเล่นเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยเช่น บางครั้งชาวบ้านไปโรงพยาบาลด้วยอาการเจ็บปวด แขน ขา ร่างกาย ฯลฯ แพทย์หาสาเหตุไม่เจอ แต่เมื่อมารักษาโดย “พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด” ก็หายจากการเจ็บป่วย ซึ่งการรักษาด้วยวิธีการนี้ได้มีการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ “พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด” จากจังหวัดบุรีรัมย์ก็มีการไปเล่นอยู่เป็นประจำ ความหวังใจถึงวัฒนธรรมประเพณีดังจะสูญหายไป ปัจจุบันได้พยายามสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ฝึกฝนศิลปะวัฒนธรรมอันงดงามนี้สืบทอดต่อไปตามความเชื่อของชาวเขมร พวกเขาเชื่อว่าในอิทธิพลของพลังแห่งจักรวาล ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และสรรพสิ่ง ล้วนเกิดจากอิทธิพลอำนาจของจักรวาล ดังนั้นต่างสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ความสมดุลจะเกิดขึ้นได้ด้วยจิตวิญญาณและศรัทธาโลกวิทยาศาสตร์ในยุคปัจจุบัน แม้จะสามารถพิสูจน์ความเป็นจริงทางกายภาพในระดับหยาบได้อย่างแม่นยำ แต่กลับไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า เหตุใดค่าความเค็มของน้ำทะเล ออกซิเจนในอากาศ จึงคงที่ในโลกของธรรมชาติ (วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2553)

การปัจจัยลมะมีวัดจะถูกกำหนดขึ้นหลักๆอย่างน้อยใน 2 โอกาส ดังนี้

(1) เล่นในระหว่างช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ตลอดถึง ก่อนฤดูการผลิตใหญ่ “ทำนา” เพื่อบวงสรวงสิ่งศักดิ์ทั้งหลายที่ได้ปกป้องคุ้มครองให้ชนได้อยู่เย็นเป็นสุข และสักการะตอบแทนดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ที่ได้ดลบันดาลให้ลูกหลานรอดพ้นจากเพศภัยทั้งปวง และประสบความสำเร็จในกิจการงาน ฯลฯ

(2) เล่นเพื่อการรักษาการเจ็บป่วย แก้นอน สามารถเล่นได้ตลอดปีเลือกวันประกอบพิธีกรรม 1. วันที่ที่เสริมพลังในพิธีกรรม ควรเป็นวันพฤหัสบดีและวันอังคาร 2. ไม่นิยมเล่นในวัน 15 ค่ำทั้งข้างขึ้นและข้างแรม 3.ต้องไม่ตรงกับวันพระ

หลังจากการเตรียมพร้อมเข้าทรงเรียบร้อยแล้วแล้วแม่ตทุกคนจะร่วมกันพ้อนรำรอบจวมครูหรือเครื่องบัตพลีที่วางกลางปะรำ ด้วยท่วงท่าและบทเพลง ตามแบบวัฒนธรรมเขมร แถบเทือกเขาพนมดงเร็ก

สรุปได้ว่าจังหวัดบุรีรัมย์มีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ปฏิบัติสืบกันมาจนเป็นวัฒนธรรม มีการสะเดาะเคราะห์แก้กรรมให้ตนเองหายจากการเจ็บป่วยและความทุกข์ใจต่างๆ จึงเกิดความไม่สบายใจ พยายามหาวิธีแก้กรรม การสะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อ ความสมัครใจของผู้เข้าร่วมพิธี และการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาแก้ปีชง เพราะเชื่อว่าตนจะมีอายุที่ยืนยาว เมื่อเกิดความเชื่ออย่างนี้ทำให้เกิด โสยศาสตร์และการทรงเจ้าเข้าผี โดยเฉพาะการทรงเจ้าซึ่งมีความเชื่อว่าถ้าทำตามพิธีกรรมดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วจะประสบความสำเร็จ หายจากอาการทุกข์ใจได้อีกทั้งพิธีกรรมแต่ละพิธีกรรมได้สอดแทรกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการสร้างความเชื่อถือศรัทธา

สรุป

ผีเป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้ายซึ่งพระพุทธรศาสนาไม่ได้ปฏิเสธเรื่องผีเพราะมีปรากฏในพระไตรปิฎก โดยผีมีกำเนิดคือ มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์มีความผูกพันกันและได้แสดงพฤติกรรมร่วมกันเกิดเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผี เป็นลัทธิความเชื่อของพวก หรือมีความเชื่อว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้ายโดยปรากฏเป็นวัฒนธรรมคือพิธีกรรมแซนโฌนตา คือประเพณีสารทเดือนสิบของคนไทยเชื้อสายเขมร นั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความกตัญญูตเวทีที่มีต่อบรรพบุรุษ ในการประกอบพิธีกรรมสารท (แซนโฌนตา) นี้จะแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือระดับครอบครัว มีหัวหน้าครอบครัวหรือผู้มีอาวุโสสูงสุดของครอบครัวเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมโดยจะจัดเช่นสรวงขึ้นที่บ้านของตนเองผู้ร่วมประกอบพิธีจะประกอบด้วยสมาชิกของครอบครัวและผู้มีเกียรติในระดับเครือญาติจะจัดประกอบพิธีกรรมขึ้นที่บ้านผู้มีอาวุโสสูงสุดของวงศ์ตระกูลและผู้มีอาวุโสสูงสุดของตระกูลจะเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ส่วนผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมในระดับนี้จะประกอบด้วย สมาชิกของครอบครัวหลายๆ ครอบครัวที่นับถือผีบรรพบุรุษเดียวกันและในระดับชุมชนนั้นจะประกอบพิธีกรรมกันที่วัดประจำหมู่บ้านโดยมีผู้นำในการประกอบพิธีกรรมคือผู้มีอาวุโสสูงสุดของแต่ละตระกูล

ส่วนผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมจะประกอบด้วยชาวบ้านทุกครอบครัวในหมู่บ้าน รวมทั้งหมู่บ้านใกล้เคียงที่นับถือผีบรรพบุรุษเดียวกันในระดับชุมชนสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในระดับครอบครัวจะใช้บ้านของตนเองในระดับเครือญาติจะใช้บ้านผู้อาวุโสสูงสุดของตระกูลและในระดับชุมชนจะใช้ศาลาการเปรียญของวัดเป็นที่ประกอบพิธีส่วนวันและเวลาในการประกอบพิธีกรรมจะตรงกับวันแรม 14-15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี พิธีเล็งหม้อจเม่มดมอญหมายถึงผีบรรพบุรุษประจำตระกูล ซึ่งหากจะแปลรวมความตรง ๆ ก็คือ การมากระทำพิธี “ขึ้นผี” หรือหากพูดในอีกความหมายหนึ่งก็คือ การมาส่ง “เครื่องบรรณาการ” ให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษประจำตระกูลโดยผู้ที่มาส่งเครื่องบรรณาการที่ว่านี้ก็คือ ลูกหลานในสายตระกูลที่ได้แต่งงานออกเหย้าออกเรือนกำลังจะสร้างครอบครัวใหม่ ทั้งนี้เพื่อที่จะบอกกล่าวให้ดวงวิญญาณของท่านเหล่านั้นรับรู้ พร้อมกันนั้นก็ขอพรให้ท่านช่วยปกป้องคุ้มครองครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข พิธีกรรมบุญโงลมะมั่วจัดขึ้นเพื่อการรักษา การเจ็บไข้ได้ป่วย และเนื่องจากในพิธีกรรมนี้ มีการใช้ศาสตร์ดนตรี กันตรึม วงปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบ เพื่ออัญเชิญจิตวิญญาณ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาประทับที่ร่างทรงของแม่มด ปัจจุบันจึงนิยมเรียกความหมายพิธีการบุญโงลมะมั่วนี้ว่า “การรักษาด้วยเสียงดนตรี” หรือดนตรีบำบัด

เอกสารอ้างอิง

- กชกร โพธิ์หล้า. (2555). การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาย่านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2546). พหุนิยม . กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- พระยาอนุมานราชชน. (2508). ประเพณีเบ็ดเตล็ด. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- พระยาอนุมานราชชน. เสถียรโกเศศ. (2504). เรื่องเกี่ยวกับประเพณีไทย (เนื่องในเทศกาลตรุษสารท). กรุงเทพฯ: แพร่การช่าง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์. (2553). บุรีรัมย์ ภูมิหลังประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. บุรีรัมย์: วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์.
- ส. พลายน้อย. (2552). ตำนานผีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วี.ปรีนท์.
- เสถียรโกเศศ. (2549). ผีสาวเทวดา. กรุงเทพฯ: ปิเค อินเตอร์ปรีน.
- อดิน รพีพัฒน์. (2551). วัฒนธรรมคือความหมาย: ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ช. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยา สิรินคร.